...МӘДӘНИ СӘРВӘТЛӘРИН КЕНИШ МҮБАДИЛӘСИ, МИЛЛИ МӘДӘНИЈЈӘТЛӘРИН ГАРШЫЛЫГЛЫ СУРӘТДӘ ЗӘНКИНЛӘШМӘСИ ЧОХМИЛЛӘТЛИ СОВЕТ МӘДӘНИЈЈӘТИНИН ИНКИШАФ ГАНУНУДУР.

Һ. Ә. ӘЛИЈЕВ

ӘСАС МӨВЗУ:

Өтән нөмрәмиздә хәбәр вердијимиз кими, Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын Натәван адына клубунда ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллијинә һәср едилмиш новбәти пленум кечирилмишдир.

Пленуму Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы рәјасәт һеј'әтинин сәдри М. Ибраһимов ачмыш, кириш нитги сөјләмишдир.

Пленум иштиракчылары «Азәрбајчан әдәбијјатында халглар достлугу» мөвзусунда Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин биринчи катиби И. Шыхлынын вә «Әдәбијјатда миллилик вә бејнәлмиләлчилијин вәһдәти» мөвзусунда Азәрбајчан ССР ЕА Низами адына Әдәбијјат Институту совет әдәбијјаты шө'бәсинин мүдири Г. Гасымзадәнин мә'рузәләри-

МИРЗӘ ИБРАҺИМОВ

ССР Иттифагынын 60 иллији совет халгларынын бөјүк ингилаби милли бајрамыдыр. Бүтүн бәшәријјәтин истисмарсыз, зүлмсүз, мүһарибәсиз һәјат угрунда мүбаризәсиндә онун мисилсиз тарихи мүтәрәгги әһәмијјәти зәманәмизин сүбута еһтијачы олмајан күнәш ишыглы һәгигәтләриндәндир.

Бөјүк Октјабр социалист ингилабы дүнјанын алтыда бир һиссәсиндә синфи зүлмә вә сојгунчулуга, бүтүн сајдыгымыз фачиәләрә сон гојду, синфи вә милли зүлмү арадан галдырды. Бүтүн халгларын истиглалијјәтини, бәрабәрлијини, азад һәјатыны, сәрбәст инкишафыны мүгәддәс е'лан етди.

Халгларымыз ваһид совет аиләсиндә сых бирләшди, әсл гардашлыг дүнјасы јаратды.

Индики капиталист чәмијјәтләриндә һөкм сүрән милли ајры-сечкилик, милли зиддијјәтләр фонунда, инсанијјәтә зидд расизм, апартеид тәзаһүрләри фонунда совет халгларынын достлугу зүлмәт ичәрисиндә мәш'әл кими парлајыр, дүнјаја ишыг сачыр.

Мә'лумдур ки, мән сон илләр тез-тез Африка вә Асијанын мүхтәлиф өлкәләринә сәфәр едир, мүхтәлиф халгларын нүмајәндәләри илә көрүшүр, мәчлисләриндә, конфранс вә јыгынчагларында иштирак едирәм вә чох көрүрәм ки, онлар колониализмин, неоколониализмин зәһәрли мејвәләри олан расизмдән, апартеиддән чәкдикләри әзаб-әзијјәтләрдән данышанда һәјәчанланыр, гәзәбләнир, көзләри јашла долур. Тарихин «лә'нәтә кәлмиш проблеми» олан милли мәсәләнин инсани әсасларда, әдаләтлә һәлл олунмасы барәдә үрәкләринин дәруни арзуларыны билдирәндә көзләрини ихтијарсыз олараг бизләрә, совет нүмајәндәләринә дикирләр.

Һеч хатиримдән чыхмаз. 1980-чи илдә Замбијанын пајтахты Лусакадакы «Апартеид әлејһинә бејнәлхалг конфранс»да Намибија партизан дәстәсинин үзвү олан гәшәнк, јарашыглы гара бир гыз трибунаја галхды. Чәнуби Африка иттифагында һөкмранлыг едән расистләрин јерли әһалијә гаршы дөзүлмәз, алчаг мүнасибәтләрини бир нечә фачиәнә фактларла чанландырараг бизә дөндү: «Тутдугунуз јол дүзкүн јолдур. Биз хиласымызы бу јолда көрүрүк!» дејәндә салонда гопан һәјәчанлы сәсләр вә алгышлар инди дә мәним гулагымдан чәкилмир.

Белә мәгамларда ихтијарсыз олараг хәјалән дөнүб кери бахмалы олурсан, Вәтәнин кечдији әзәмәтли јоллар көзүндә чанланыр: бу күн дүнјанын ән мәдәни өлкәләриндән сајылан, елмин, техниканын зирвәләринә галхмыш, минләрлә орта ихтисас вә али мәктәбләриндә јүз минләрлә шакирдләр, тәләбәләр охујан, онларча елми-тәдгигат институтларында бөјүк кәшфләр едән чохлу алимләр дәстәси чанланыр. Бу мәнзәрә республикаларымызын һамысы үчүн сәчијјәвидир. Он ики или кечичи Гырмызы бајрагла, орденләрлә баша вурмуш Азәрбајчанымызын исә игтисади, мәдәни јүксәлишинә дүнја һејрандыр. Бүтүн бунлары биз социалист Вәтәнимиздә, башда бөјүк рус халгы олмагла совет халгларынын гардашлыг аиләсиндә, бир-биринә гаршылыглы көмәји шәраитиндә әлдә етмишик.

Һәмишә халгын һәјаты илә чанлы әлагәдә инкишаф етмиш, онун азадлыг мүбаризәләринин, гәһрәманлыгынын мә'нәви әзәмәт вә көзәллијинин, севинч вә изтирабларынын көзкүсү олмуш Азәрбајчан әдәбијјатында һуманист идеаллар, о чүмләдән халглар достлугу парлаг бојаларла тәрәннүм едилмишдир. Совет халгларынын достлугуна, социализм вә коммунизм угрунда чијин-чијинә әлбир мүбаризәләринә, мә'нәви үнсијјәтинә вә бу үнсијјәтин илдән-илә дәринләшәрәк әсл гардашлыга чеврилдијинә аид Азәрбајчан әсәрләри бир јерә топланса, чохчилдли вә чох гијмәтли бир китабхана әмәлә кәләр.

Ән јахшы әсәрләримизин бөјүк мәзијјәтләриндән бири дә одур ки, халгын мәһәббәти үмумбәшәри ингилаби һиссләрлә, һуманист идеалларла, совет патриотизми руһу илә ашыланмышдыр. Инсанын сағлам руһлу, ишыглы, мүтәрәгги милли һиссләри илә бәшәри дујгулары, башга халглара меһрибан инсани мүнасибәт, үмумбәшәри, һуманист, бејнәлмиләл идеаллар арасында һеч вахт учурум олмајыб. Әксинә, онлар бир-бирини тамамлајыб, камилләшдириб, шәхсијјәти мә'нән, руһән даһа уча зирвәләрә галдырыб, зәнкинләшдириб.

Леонид Илич Брежнев јолдаш миллилик вә бејнәлмиләлчилик һиссләринин гаршылыглы әлагәсини ленинчәсинә тәһлил едәрәк дејир: «Демәк олар ки, елә бир адам јохдур ки, дәдә-бабаларынын торпагына, өз доғма мәдәнијјәтинә, өз дилинә, өз ән'әнәләринә вә адәтләринә көкү кәсилмәз мәһәббәт бәсләмәсин, онлара баглы олмасын. Лакин социализм чәмијјәтиндә бу һисс—бу вәтәнпәрвәрлик һисси—милли мәнсубијјәтин мүәјјән етдији һүдудларыны ашыр, јени мәзмунла долур».

Азәрбајчан совет әдәбијјатынын ән јахшы әсәрләри јени инсанын, совет вәтәндашынын бу мүгәддәс һүгугларындан гидаланмыш, онун бејнәлмиләлчилијинин парлаг ләвһәләрини јаратмышдыр. Сон илләр республикамызда «Халгларын достлугу — әдәбијјатларын достлугудур» кими бир сыра чох гијмәтли тәдбирләр һәјата кечирилмишдир ки, онлар әдәби јарадычылыгын бу јолдакы ахтарышларына јени тәкан вермишдир. Азәрбајчан КП Мәркәзи Комитәси бу бөјүк ишдә јазычыларын ән мүдрик мәсләһәтчиси, јол көстәрәни вә һамисидир.

Ленин партијасынын сәдагәтли оглу вә дөјүшчүсү, Азәрбајчан халгынын, Азәрбајчан партија тәшкилатынын башчысы Һејдәр Әлијев јолдашын халгымыз, мәдәнијјәтимиз гаршысындакы бөјүк хидмәтләриндән бири дә будур ки, о, күндәлик һәјат вә мүбаризәләримиздә вәтәндашлары, о чүмләдән јазычыларын сағлам, патриотик дујгуларынын бејнәлмиләлчиликлә, халглар достлугу идеаллары илә, социализм чәмијјәтинин үмуми мәнафеји илә үзви вәһдәтинә чанлы әмәли көмәк көстәрир.

Шүбһә етмирик ки, пленумумуздакы бу данышыглар вә мүзакирәләр Азәрбајчан әдәбијјатынын бүтүн жанрларында халглар достлугу, интернационализм идејалары илә ашыланмыш көзәл, бәдии нүмунәләрин јаранмасына јени тәкан верәчәкдир.

ИСМАЈЫЛ ШЫХЛЫ

Азәрбајчан совет әдәбијјатынын көркәмли нүмајәндәләри рус әдәбијјатында олдугу кими, өлкәмиздә кедән ингилаби мүбаризәләри, ингилаби һәрәкаты әкс етдирән бир сыра көзәл әсәрләр јазмышлар. Бу әсәрләрдә онлар халглар достлугуна кениш јер верирләр. Бунун бир сәбәби дә реал керчәкликдир. Азәрбајчанда, үмумән Загафгазијада баш верән ингилаби һәрәкатда бүтүн милләтләрин нүмајәндәләри иштирак едирдиләр. Буна көрә дә һәмин әсәрләрдә милли бирлик, милли пролетар һәмрә'јлији әсас јер тутурду.

Азәрбајчан әдәбијјатынын гочаман нүмајәндәләриндән М. С. Ордубадинин әсәрләри бу чәһәтдән даһа марaглыдыр. Иран ингилабындан, Чәнуби Азәрбајчанда кедән Сәттархан һәрәкатындан бәһс едән «Думанлы Тәбриз» романында да, «Кизли Бакы», «Дөјүшән шәһәр» әсәрләриндә дә әдиб истибдада гаршы вурушан ингилабчыларын бејнәлмиләл бирлијини көзәл тәсвир етмишдир.

Ингилаби мүбаризәдә мүхтәлиф халглардан оланларын ваһид бир чәбһәдә чијин-чијинә дөјүшдүкләринин бәдии тәсвирини Меһди Һүсејнин «Дашгын», «Комиссар», «Сәһәр» романларында ајдын шәкилдә көрмәк олар. Сизә мә'лум олдугу кими, «Сәһәр» вә «Комиссар» әсәрләринин гәһрәманлары әсасән ијирми алты Бакы комиссарыдыр. Лакин јазычы бунлардан башга јохсул фәһлә вә кәндлиләрин дә бирлик вә гардашлыг дујгуларыны көзәл бојаларла тәсвир етмишдир. Биз мүхтәлиф халгларын нүмајәндәләринин азадлыг угрундакы вурушларда гардашлыгларыны С. Рәһимовун «Шамо» романындакы Сибир Матвејлә Полад мүәллим, Мир Чәлалын «Бир кәнчин манифести»ндә Мәрданла Суренин, «Дүнја гопур»да Гејслә Сумбатјанын шәхсләриндә көрүрүк. Бу мисалларын сајыны артырмаг олар. С. Вургунун «Ханлар» вә Әли Вәлијевин ингилаби кечмишә һәср едилмиш әсәрләриндәки сурәтләри, онларын чар Русијасына гаршы ваһид чәбһәдә нечә вурушдугларынын көзәл, бәдии шәкилдә тәсвирини көстәрмәк олар.

Халгымызын тарихиндәки кешмәкешли, чалпашыг вә мүбариз дөнүш мәрһәләләриндән бири дә Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләридир. Бу елә дөвр иди ки, бүтүн өлкә, бүтүн халглар фашизмә гаршы өлүм-дирим мүбаризәсинә галхмышды. Совет јазычыларынын бир гисми һәрби мүхбир сифәти илә, бир гисми чәбһәләри долашан һеј'әтләрин тәркибиндә дөјүш мејданларына кетмишдиләр. Бир гисми исә елә мүһарибә башлајан күндән әлдә силаһ вурушурдулар.

Бизим Азәрбајчан јазычыларынын да бөјүк бир дәстәси Вәтән мүһарибәси чәбһәләриндә әлдә силаһ вурушдулар. Мәммәд Араплы, Һүсејн Аббасзадә, Бајрам Бајрамов, Әнвәр Әлибәјли, Зејнал Чаббарзадә, Новруз Кәнчәли, Әбил Јусифов, Јусиф Әзимзадә, Сүлејман Вәлијев, Оруч Гошгарлы, Ислам Сәфәрли, Әһмәд Чәмил, Әбүлһәсән, Салам Гәдирзадә, Сејфәддин Даглы вә башгалары мәһз сырави әскәр кими, командир кими мүхтәлиф чәбһәләрдә дөјүшдүләр. Елә буна көрә дә онларын јарадычылыгларынын бөјүк гисми Вәтән мүһарибәсинә һәср едилди.

Мән бу фикирдәјәм ки вә бу бир һәгигәтдир ки, Һүсејн Аббасзадә мүһарибә иштиракчысы олмасајды, Совет Иттифагы Гәһрәманы, кенерал Һәзи Асланов һаггында вә онун һиссәсиндә дөјүшән мүхтәлиф милләтләрин нүмајәндәләри барәдә «Кенерал» адлы кениш әһатәли романыны јаза билмәзди. Бу мөвзудан данышаркән Әбүлһәсәнин «Достлуг галасы» адлы чохчилдли романыны јада салмамаг олмаз. Она көрә јох ки, бу әсәр тәкчә Бөјүк Вәтән мүһарибәсиндән бәһс едир. Бу әсәрин адындан да көрүндүјү кими, роман халгларын достлугундан, бу достлугун Бөјүк Вәтән мүһарибәси илләриндә јенилмәз галаја чеврилмәсиндән данышыр вә мүәллиф бир чәбһәчи кими мүхтәлиф халгларын чох чанлы дөјүшчү сурәтләрини јарадыр.

Мүһарибәдән сонра јаранан вә дүнјанын бир чох дилләринә тәрчүмә олунан «Кәләчәк күн» романында да халглар достлугунун тәсвири мүһүм јер тутур. Мүһарибә илләриндә совет гошунларынын тәркибиндә Иранда олан вә Чәнуби Азәрбајчанда баш верән һадисәләрлә сых әлагә сахлајан Мирзә Ибраһимов мүһарибәдән сонра өзүнүн епик, реал вә сијаси публисист руһлу романы илә чыхыш етди. Бу романда Муса кишинин вә аиләсинин талејиндә јазычы Чәнуби Азәрбајчан кәндлиләринин ачыначаглы талејини вермишдир. О, ејни заманда Иран Курдустанынын ингилаби ојанышыны да гәләмә алмышдыр. Бу әсәрдә Теһранда јаранмыш ингилаби тәшкилатын кизли фәалијјәти кениш тәсвир едилир. Марaглы бурасыдыр ки, бу өлкәдә дә ингилаби һәрәкатда мүхтәлиф милләтләрин нүмајәндәләри чыхыш едирләр. Фирудин, Кәрим хан Азади, Рза Гәһрәмани, Арам Симонјан, Күрд Әһмәди бирләшдирән јухарыда дедијимиз кими, үмуми мүбаризә идеалы вә истиглалијјәт угрунда апарылан мүбаризә һиссләридир.

Халглар достлугуна һәср едилмиш әсәрләрин сијаһысыны артыра биләрик. Илјас Әфәндијевин «Дағлар архасында үч дост» кими романларын, Сүлејман Рүстәмин, Рәсул Рзанын, Осман Сарывәллинин, Никар ханымын, Бәхтијар Ваһабзадәнин, Нәби Хәзринин, Һүсејн Арифин, Нәриман Һәсәнзадәнин, Әзизә ханымын, Әләвијјә ханымын, еләчә дә бир чох јолдашларын әсәрләриндән данышмаг мүмкүндүр. Лакин мәндән сонра чыхыш едәнләр вә еләчә дә мә'рузәчи шаир Гасым Гасымзадә елә билирәм ки, бу мәсәләләрә тохуначагдыр. Г. Гасымзадә бу саһәнин мүтәхәссисидир. Буна көрә дә мән тәкрара јол вермәмәк үчүн бунларла кифајәтләнирәм. Лакин бир мәсәлә үзәриндә дајанмагы зәрури һесаб едирәм.

Әдәбијјатларын достлугундан данышаркән ајры-ајры бөјүк сәнәткарларын шәхси әлагәләрини јаддан чыхармаг олмаз. Шәхси достлуглар да чүрбәчүр олур. Әкәр белә олмасајды, М. Ф. Ахундовла Хачатур Абовјанын, Бакыхановла Пушкинин јахынлыгы ичтимаи мә'на кәсб етмәзди. Јахуд Сәмәд Вургунла А. Фадејевин шәхси достлугу ики халгын оглунун әдәби достлугу чәрчивәсиндән дә јүксәјә галха билмәзди. Бу һагда Сов.ИКП МК Сијаси Бүросу үзвлүјүнә намизәд, Азәрбајчан КП МК-нын биринчи катиби Һејдәр Әлијев јолдаш «Халгларын достлугу — әдәбијјатларын достлугудур» девизи илә 1980-чи илдә јазычыларын Бакыда кечирилән Үмумиттифаг јарадычылыг конфрансындакы мә'рузәсиндә чох көзәл демишдир: «Совет јазычыларынын бир-бири илә мә'нәви догмалыгынын чохәсрлик дәрин көкләри вардыр. Өлкәмизин мүхтәлиф халгларынын өвладлары олан көркәмли јазычылар вә шаирләр һуманист достлуг вә гардашлыг идејаларынын чарчысы кими чыхыш етмишләр. Бүтүн дөврләрдә һәр халгын тәрәггипәрвәр әдәбијјаты милләтләрарасы үнсијјәтин ән фәал васитәси олмушдур».

Октјабр дили, Ленин дили олан рус дили васитәсилә милли әдәби наилијјәтләр нәинки тәкчә Үмумиттифаг охучуларына чатдырылыр, ејни заманда дүнја дилләринә јајылыр. Беләликлә дә, Һејдәр Әлијев јолдашын дедији кими: «Чохмилләтли совет әдәбијјаты ССРИ халгларынын достлуг вә гардашлыгынын бәһрәсидир, мүдрик Ленин сијасәтинин көзәл нәтичәсидир».

Мән тәрчүмә мәсәләләриндән данышаркән әдәбијјат тарихимиздә мәрһәлә тәшкил едән бир-ики мисалы јада салмагы лазым билирәм. Бөјүк күрчү шаири Шота Руставелинин анадан олмасынын 750 иллији бајрам едиләркән Сәмәд Вургун, Сүлејман Рүстәм вә Мәммәд Раһим бөјүк јарадычылыг иши апарараг «Пәләнк дәриси кејмиш пәһләван» әсәрини Азәрбајчан дилинә тәрчүмә етдиләр вә һәм дә елә көзәл поетик тәрчүмә етдиләр ки, бу әсәр азәрбајчанлыларын охудуглары догма әсәрләрин биринә чеврилди. Јахуд әкәр Рәсул Рзанын агыр зәһмәти вә илләрлә апардыгы поетик ахтарышлары олмасајды, биз Азәрбајчан дилиндә Мајаковскини, Некрасову охуја билмәздик.

Чернышевскинин Мирзә Ибраһимов тәрәфиндән тәрчүмә едилән «Нә етмәли?» әсәрини, Чәфәр Чаббарлынын Шекспир вә Шиллердән етдији тәрчүмәләри јада салсаг, бир даһа дејә биләрик ки, тәрчүмәјә елә-белә, өтәри һәвәс кими бахмаг олмаз. Бунун өзү бөјүк јарадычылыг ишидир. Бу тәрчүмәләр халглар достлугуну мөһкәмләндирән әсас васитәләрдән бирдир.

Тәрчүмә проблеми өзү ајрыча бир мәсәләдир. Бизим мүтәхәссис тәрчүмәчиләримиз чохдур вә онларын көрдүкләри ишин мисли-бәрабәри јохдур. Мән бу саһәдә даһа инадла, даһа мәс'улијјәт һисси илә чалышан кәнчләримиздән бә'зиләринин адыны чәкмәк истәјирәм. Онлардан бири Тофиг Бајрамдыр. О, Твардовски јарадычылыгыны дәриндән өјрәндикдән сонра онун «Үфүгләрдән-үфүгләрә» поемасыны тәрчүмә етмишдир. Беләликлә дә, рус совет әдәбијјатынын бөјүк бир нүмајәндәсини Азәрбајчан охучуларына догмалашдырмышдыр. Јахуд онун Рәсул Һәмзәтов јарадычылыгына олан алудәчилији, валеһлији тәсадүфи дејил. Тофиг Рәсул Һәмзәтовун ше'рләрини гәлбән, үрәкдән тәрчүмә етмишдир. Елә буна көрә дә һәмин ше'рләр оринжинал кими сәсләнир. Сон вахтлар Хәлил Рзанын, Әһәд Мухтарын Орта Асија халгларындан тез-тез тәрчүмәләр етмәсини дә јахшы һал һесаб едирәм. Әдәби тәрчүмәләримизин үфүгләри даһа да кенишләнир вә Сәјавуш Мәммәдзадә кими тәрчүмәчиләримизә имкан верир ки, болгар дилиндән, рус дилиндән, полјак дилиндән тәрчүмәләр етсинләр. Мән оржиналдан тәрчүмә саһәсиндә «Азәрбајчан» вә «Улдуз» журналларынын фәалијјәтини, еләчә дә «Јазычы» вә «Кәнчлик» нәшријјатларынын тәшәббүсләрини дүзкүн һесаб едирәм вә үмид едирәм ки, бу иш кәләчәкдә даһа да чанландырылачагдыр. Фүрсәтдән истифадә едәрәк халглар достлугунун даһа да чанланмасында бөјүк рол ојнаја биләчәк бир мәсәләнин тезләшдирилмәсини јада салмаг истәјирәм. О да Азәрбајчанда тәрчүмә мәркәзинин јарадылмасы мәсәләсидир. Бизим артыг тәчрүбәмиз вар. Республикамызда көзәл тәрчүмәчиләримиз јетишмишдир. Инди бизим имканымыз вар ки, дүнја классикләринин чохчилдли китаблар силсиләсини, рус вә гардаш совет халглары әдәбијјатынын ән көзәл әсәрләрини ана дилимиздә чап едәк.

Бүтүн совет әдәбијјаты кими, Азәрбајчан совет әдәбијјаты да һәмишә милләтләр арасында гардашлыг вә достлуг идејаларынын тәблигатчысы олмушдур. Бу онун руһуна һопмуш бөјүк һуманист идејаларла баглы бир чәһәтдир. Гәдим көкләри олан бу чәһәти бизим јазычылар бундан сонра да өз әсәрләриндә бәдии усталыгла давам етдирәчәкләр.

ГАСЫМ ГАСЫМЗАДӘ

Әдәбијјат ордусу гаршысында гојулан вәзифәләрин јеринә јетирилмәсинин конкрет маддәләри республика партија тәшкилатынын өтән илин декабрында гәбул етдији бир сәнәддә — «Азәрбајчан зәһмәткешләринин гардаш совет республикалары зәһмәткешләри илә бејнәлмиләл әлагәләрини даһа да инкишаф етдирмәк тәдбирләри һаггында»кы гәрарда өз әксини тапмышдыр.

Бу тарихи гәрар гаршылыглы әдәби әлагәләрин интенсив инкишафы, республикада бејнәлмиләл тәрбијә саһәсиндә әдәбијјатын ролу вә нүфузуну, тәлгинедичи гүдрәтини күчләндирмәк јоллары вә формалары барәдә узунмүддәтли стол үстү програмдыр.

«Халгларын достлугу—әдәбијјатларын достлугудур» конфрансы, Азәрбајчан совет әдәбијјаты, Украјна вә Өзбәкистан әдәбијјаты вә инчәсәнәти күнләри, һәмин республика зәһмәткешләри илә дә Азәрбајчан сәнәткарларынын унудулмаз көрүшләри вә с. белә тәдбирләрдәндир. 70—80-чи илләрдә истәр бәдии јарадычылыг, истәрсә дә әдәбијјатшүнаслыг үзрә бејнәлмиләллијә, әдәби әлагә проблемләринә диггәт хејли күчләнмишдир. Он илдә республикада гардаш халглар әдәбијјаты илә гаршылыглы әлагәјә аид 40 китаб нәшр едилмишдир. Республикамызын һәјатында, халгымызын мә'нәви-психоложи аләминдәки дөнүш, һадисәләрә фәал мөвгејин јеткин социализм дөврү вәтәндашына махсус әламәтләри бәдии әдәбијјатда да, о чүмләдән лирик, епик гәһрәманын симасында өзүнү вахташыры көстәрмәкдәдир. Азәрбајчан әдәбијјатынын сонунчу он илдәки наилијјәти тәһлилдән кечирилиб үмумиләшдириләрсә онун ритминдә тәзә бир аһәнк, әлаһиддә бир вәтәндашлыг чүр'әти нәзәрә чарпачагдыр. Мүасирлијә, әсрин бәшәри проблемләринә, инсанын јашадыгы дөвр вә кәләчәји барәдәки дахили монологуна, мүһакимә вә дүшүнчәләринә, республика вә Иттифаг проблемләринин бәдии дәркинә даир поетик әсәрләр галерејасы зәнкинләшмәкдәдир. Халг шаири Сүлејман Рүстәмин республикамызын јени наилијјәтләрини нүмајиш етдирмәк арзусу илә гардаш халглары Азәрбајчана дә'вәт тә'бириндә јаздыгы мәшһур «Кәлсин» ше'ри поезијамызын сон онииллик топлусу үчүн пролог адландырыла биләр. Бу топлуја О. Сарывәлли, М. Дилбази, Н. Рәфибәјли, М. Күлкүн, Һ. Ариф, Габил, Ә. Тудә, М. Араз, И. Тапдыг, Ф. Гоча, Т. Бајрам, Х. Рза, Мәстан, М. Јагуб, А. Зејналлы, А. Абдулла, Т. Маһмуд, Н. Кәсәмәнли, С. Рүстәмханлы, А. Абдуллазадә, А. Лачынлы, Д. Нәсиб вә башгаларынын милли вә бејнәлмиләл проблемләрлә сәсләшән ше'р силсиләләрини, һәмчинин «Бир мин доггуз јүз он сәккиз» (Р. Рза), «Шәһидләр вә шаһидләр» (Н. Хәзри), «Ленинлә сөһбәт» (Б. Ваһабзадә), «Әсримизин һәгигәти» (В. Азәроглу), «Зүмрүд гушу» (Н. Һәсәнзадә), «Инсан унудулмур» (Ф. Меһди), «Итмиш кәндин нағыллары» (Ч. Новруз), «Одла су арасында» (Н. Кәнчәли), «Аг чыгырлар» (Ф. Садыг), «Дөрд јашында фикир чәкдим» (А. Вәфалы), «Биринчиләр» (К. Фәзли), «Бојудулмуш шәкилләр» (И. Исмајылзадә), «Бајкал—Амур јолунда» (В. Ибраһим) поемаларыны дахил етмәк олар. Һәлә чох натамам олан бу сијаһынын архасындакы диггәтәлајиг мәзијјәтләрин бир-бир тәһлили, тәәссүф ки, имкан харичиндәдир.

Халг шаири М. Дилбазинин әсәрләринин биринчи чилдинә дахил едилән ше'рләрин, демәк олар ки, әксәријјәти достлуг вә бејнәлмиләллик мөвзусуна һәср олунмушдур.

В. Ваһабзадәнин Инкилтәрәјә, Ч. Новрузун Гәрби Берлинә вә Америкаја, Ф. Гочанын Африкаја сәјаһәт тәәссүраты илә јаздыглары ше'рләр, поемалар ше'римизин үфүгләрини кенишләндирән мә'налы поетик әкс-сәда кими диггәтәлајигдир.

Нәср вә драматуркија саһәсиндә милли вә бејнәлмиләл вәһдәт бахымындан естетик принсипләрдә нәзәрә чарпан јенилик һәр шејдән әввәл бундан ибарәтдир ки, милли мәнсубијјәтчә мүхтәлиф образларын достлуга мүнасибәтләри чиддиликдә сәмимијјәтә, садәликдә зәнкинлијә әсасланыр вә кениш планда, характерләр олвангылыгында әкс етдирилир. И. Әфәндијевин «Хуршудбану Натәван» пјесиндә, «Дағлар архасында үч дост», Ч. Әлибәјовун «Сынаг», Ј. Әзимзадәнин «Гарангуша һај верин», С. Вәлијевин «Мүбаһисәли шәһәр», Б. Бајрамовун «Бәләдчи», Г. Хәлиловун «Јашамаг истәјирәм» роман вә повестләриндә, Һ. Аббасзадәнин сон илләрдә јаздыгы һекајәләрдә бејнәлмиләллик идејасынын тәбии ифадәси хош тә'сир бурахыр. «Дағлар архасында үч дост» бу бахымдан нәсримизин ән дәјәрли нүмунәләриндәндир. Романда азәрбајчанлы Шаһлар, ермәни Һајк вә белорус Миколанын декоратив пафосдан узаг достлугу мүасир совет адамларыны бирләшдирән доғма, сәмими дујгулардан јогрулмушдур. Шаһларын онлары өз очагы башында гардаш меһрибанлыгы илә гаршыламасы инсанларын јени тарихи бирлијинин нә демәк олдугуну чох ајдын характеризә едир.

«Азәрбајчан әдәбијјаты бүтүн дөврләрдә халглар достлугу идејаларынын, һәгиги бејнәлмиләлчилијин аловлу тәблигатчысы олмушдур» (Һ. Ә. Әлијев). Бу идејалар Низаминин, Хаганинин, Нәсиминин, Фүзулинин, Вагифин, Закирин, Ахундовун вә «Бејнәлмиләл» ше'ри мүәллифи Сабирин симасында XX әср сәнәткарларынын өлмәз бәдии ирсинин маһијјәтиндәдир. Онларын шәхси вә ичтимаи һәјатыны әкс етдирән мүасир әдибләрин әсәрләри бу мә'нада хүсуси марaг догурур (мән сон илләрин мәһсулу олан М. Ибраһимовун «Пәрванә», И. Һүсејновун «Мәһшәр», Ч. Һүсејновун «Лабүдлүк» романларыны, Габилин «Нәсими», Н. Һәсәнзадәнин «Нәриман» поемаларыны нәзәрдә тутурам).

М. Ибраһимовун «Бөјүк дајаг» романындакы гәһрәманларын милли характерини дәриндән-дәринә тәһлилдән кечирән К. Ломидзе јазмышдыр: «Мајанын, Сәкинәнин һәрәкәтләрини рус, белорус вә саир милләтләрин гадынлары да едә биләр. Бу мә'нада һәмин гәһрәманларын мә'нәвијјатында һеч бир милли спецификлик, милли хүсусијјәт јохдур. Лакин инсанын мә'нәвијјатына биз мүчәррәд мәнтиг нөгтеји-нәзәриндән бахмамалыјыг, буну мүәјјән мүһитлә, һәјат шәраити илә, вәзијјәтлә, мәишәтлә бирликдә алыб тәһлил етмәлијик. Әкәр Сәкинә вә Мајаны мүһит вә шәраитдән тәчрид етмиш олсаг, онларын һәрәкәти о гәдәр дә гәһрәманлыг сајылмаз, о гәдәр дә јенилик һесаб олунмаз, о гәдәр дә тә'сирли көрүнмәз».

Азәрбајчан әдәбијјатынын дикәр нүмунәләриндә дә, хүсусән С. Рәһимовун, Әбүлһәсәнин, Ә. Вәлијевин, Ә. Мәммәдханлынын, Б. Бајрамовун, И. Шыхлынын, Г. Илкинин, И. Һүсејновун, С. Әһмәдовун, Һ. Аббасзадәнин, С. Гәдирзадәнин, В. Бабанлынын, Ә. Әјлислинин, Анарын, М. Сүлејманлынын, Ә. Бабајеванын, Елчинин, И. Мәликзадәнин, Әфанын, С. Азәринин истәр мүсбәт, истәрсә дә мәнфи тәбиәтләри илә сечилән гүдрәтли, колоритли милли характерләр силсиләси јаратдыглары ајрыча гејд олунмалыдыр.

Сон вахтлар чәнублу гардашларымызла јарадычылыг әлагәләримизин кенишләнмәси бөјүк ифтихар дујгусу илә гаршыланыр. Бу мәсәләдә Низами адына Әдәбијјат Институтунда јарадылмыш вә академик М. Ибраһимовун башчылыг етдији Чәнуби Азәрбајчан әдәбијјаты шө'бәсинин вә А. Замановун фәалијјәти ајрыча гејд олунмалыдыр.

Азәрбајчан совет әдәбијјатынын социалист реализми принсипләринә јијәләниб Үмумиттифаг вә дүнја мигјасына чыхан бир сәнәт сәвијјәсинә јүксәлмә просеси өз башланғычыны әввәлчә бир нечә әдибин ирсиндән көтүрмүшдүр. Онларын сајәсиндә орта вә кәнч нәслин јаратдыгы нүмунәләр дә харичә јол ачыб. Бурада әдаләт наминә демәк лазымдыр ки, мүасир милли әдәбијјатымызын сәрһәдләримиздән кәнарда сәсләнмәсинә «Кәләчәк күн» вә «Абшерон» мүәллифләринин Азәрбајчан сөз сәнәтинә илкин е'тибар газандырыб бәләдчилик етмәләри сәбәб олмушдур. Бу ачылан јолла И. Әфәндијевин, М. Сүлејмановун, Һ. Сејидбәјлинин, И. Гасымовун, Анарын, Н. Хәзринин, Ә. Әјлислинин, И. Һүсејновун, Елчинин, М. Ибраһимбәјовун вә башгаларынын әсәрләри харичдә күтләви тиражла нәшр едилмишдир. Үмумиттифаг вә харичи мәтбуатда әдәбијјатымызын ајры-ајры нүмунәләри барәдә марaглы јазылар да чап олунур. С. Вәлијевин әрәб мөвзусунда јаздыгы силсилә һекајәләри барәдә Фәләстин журналы сәһифәләриндә чыхан, Азәринформун вердији мә'лумат да марaглы иди. Нүмунә үчүн кәтирдијимиз белә фактлар чохдур. Һәбиб Бабајевин тәртиб етдији «Азәрбајчан әдәбијјатынын бејнәлмиләл әлагәләри» вә Азәрбајчан ССР ЕА әсаслы китабханасында М. Мурадованын тәртиби илә һазырланан «Азәрбајчан әдәбијјаты Шәрг мәнбәләриндә» вә дикәр библиографик нәшрләр әдәбијјатымызын Үмумиттифаг мигјасында вә дүнјада кениш јајылдыгыны нүмајиш етдирир.

СҮЛЕЈМАН РҮСТӘМ

Һамымыз чох көзәл билирик ки, 62 ил бундан әввәлә гәдәр халгымызын мәдәнијјәт, әдәбијјат, сәнәт хәзинәсинин гапылары онун үзүнә баглы иди. Истәр чар, истәрсә сатгын мүсават һакимијјәти илләриндә Низамиләримизи, Нәсимиләримизи, Хаганиләримизи, Мирзә Фәтәлиләримизи, Вагифләримизи, Сабирләримизи вә дикәр даһи устадларымызы охумагдан халг мәһрум иди. Бу түкәнмәз, әвәзсиз хәзинәләрин гапылары јалныз вә јалныз Ленин Октјабрынын гәләбәсиндән вә Азәрбајчанда 1920-чи илдә Совет һакимијјәти гурулдугдан сонра ачылды.

Совет әдәбијјатымызын 62 иллик инкишаф јолу зәнкин һадисәләрлә долудур,—десәк, јанылмарыг. Мән о илләрин кәркин, мүрәккәб мүбаризәләрини унутмамышам. Биз јашлы нәсил јазычылар о мүбаризәләрин иштиракчылары вә чанлы шаһидләријик. 20-чи илләрдә әбәди азадлыга чыхмыш халг бизим әсәрләримизи, чыхышларымызы һәрарәтлә, мәһәббәтлә гаршылајырды. Лакин халгымызын азадлыгына, сәадәтинә көз јуман вәтән, милләт дәллаллары әввәлләр дахилдә, сонралар капиталист өлкәләриндә нәшр етдирдикләри јаланлар, бөһтанларла долу, мурдар органларында нәләр јазмырдылар. Бизим јени совет әдәбијјаты угрунда апардыгымыз мүбаризәләрдә һавадарымыз Коммунист Партијамыз вә Ленин комсомолумуз варды. О илләрдә әдәбијјатымызын чанлы классикләри Чәлил Мәммәдгулузадә, Әбдүррәһимбәј Һагвердијев, Сүлејман Сани Ахундов, Мәммәд Сәид Ордубади, Һүсејн Чавид, Абдулла Шаиг, Султан Мәчид Гәнизадә, Сејид Һүсејн Садиг, Јусиф Вәзир Чәмәнзәминли кими шәхсијјәтләр биз кәнчләрдән мүәллимлик, аталыг гајгыларыны әсиркәмирдиләр.

Совет Русијасындан алдыгымыз гардашчасына јарадычылыг көмәјини унутмагмы олар.

Максим Горки, Мајаковски, Серкеј Јесенин, даһа сонракы илләрдә Фадејев, Тихонов, Асејев, С. Селвински, Антоколски, Светлов, Смелјаков кими гәләм устадларынын Бакыја кәлишләри, әсәрләримизи рус дилинә тәрчүмә едиб гардаш халглара чатдырмалары бөјүк тәгдирә лајигдир.

Гардаш халгларын исте'дадлы гәләм устадларынын әсәрләри јазычы вә шаирләримиз тәрәфиндән ана дилимизә тәрчүмә олунуб охучуларын мәһәббәтини газанмышдыр. Бәли, бүтүн бу наилијјәтләрә Коммунист Партијамызын гајгысы, рәһбәрлији илә наил ола билмишик. Бәли, халгымызын дајагы Коммунист Партијамыздыр. Коммунист Партијамызын дајагы исә халгымыздыр. Бу әбәди, сарсылмаз вәһдәтин бәһрәси көз габагындадыр.

Сон илләрдә һамымыз Азәрбајчан Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин, хүсусилә шәхсән онун биринчи катиби, әдәбијјатымызын достлу, халгымызын гејрәтли гәһрәман оглу Һејдәр Әлијев јолдашын мисилсиз гајгысыны дәриндән дәрк едирик!

Ваһид Азәрбајчан, Ваһид әдәбијјатымыз һаггында мәтбуатымызын сәһифәләриндә кедән сөһбәтләр нә гәдәр дә фәрәһләндиричи һадисәдир! Гәзет вә журнал сәһифәләриндә, нәшријјатларда, радио вә телевизијада бу һагда чох дәјәрли тәдбирләрин һәјата кечирилмәси һамымызын чохданкы үрәк арзусу иди. Бу күн там олмаса да, истәр Аразын о тајындакы, истәр бу тајындакы јазычылар арасында хошакәлән, көнүлачан бир јарадычылыг көрпүсү гурулмушдур. Бу көрпү бөјүк арзуларла долу үрәкләрдән-үрәкләрә чәкилмиш гардаш көрпүсүдүр.

Партијамызын көстәрдији кими, биз кәнч нәсил јазычыларымыза гајгымызы даһа да артырмалыјыг. Чүнки әдәбијјатда нәсил нәсли әвәз едир. Чох севиндиричи һадисәдир ки, әдәбијјатымызда өз әсәрләринин мәзмун вә бәдии дәјәрилә сечилән, охучулар тәрәфиндән јахшы гаршыланан исте'дадлы јазычы вә шаирләримиз вардыр. Онлардан сөһбәт ачанда чох еһтијатлы вә гајгыкеш олмалыјыг.

Кәлин, бу исте'дадлы кәнчләрин бә'зиләринә «тәзәләр», бә'зиләринә исә «көһнәләр» ады вермәјәк. Бә'зән көрүрсән ки, бир тәнгидчи јалныз бу нәслин бир нечәсилә мәшгулдур. Дикәр бир тәнгидчи исә јалныз бир нечәсини исте'дад һесаб едир. Биз онлары һеч вахт гаршы-гаршыја гојмамалыјыг.

Биз јашлы нәсил јазычылар, шаирләр кәнчләримизә өвлад кими јанашмышыг, онларын угурлу јолларда инкишафыны истәмишик. Онларчын јоллары тәмизләмишик.

Мән чохдан јаздыгым бир ше'рдә демишдим:

Динләјин, кәнч нәсилләр,
сөјләјирик вүгарла,
Шәрәфлә, ифтихарла:
Јерә, көјә сығмајан арзулар
көнлүмүздә,
Гәләм бир әлимиздә, силаһ
бир әлимиздә
Тәмизләдик јоллары
бахтыныз күлсүн дејә,
Көнүлләрә сәадәт баһары
кәлсин дејә.
Әлә гәләм алалы һаггы
көзләјәнләрик,
Јол тәмизләјәнләрик, јол
тәмизләјәнләрик!

Инанырам ки, Совет Социалист Республикалары Иттифагынын јарадылмасынын 60 иллијини һамымыз бу ада лајиг дәјәрли әсәрләримизлә гаршылајачагыг! Мән бир шаир кими өзүмү бу тәнтәнәли бајрамла әлагәдар чох хошбәхт һесаб едирәм. Чүнки мәним бәхтим, сәадәтим, шаирлик сәнәтим бу әламәтдар һадисәјлә чох мөһкәм баглыдыр. Чүнки әдәбијјат аләминә 1922-чи илдә «Тәнгид вә тәблиг» театрында бөјүк артист Мирзаға Әлијевин бенефисинә һәср олунмуш кечәдә тамашаја гојулмуш, гадын азадлыгындан бәһс едән «Чимназ ханым јухудадыр» адлы бирпәрдәли әсәримлә гәдәм гојмушам.

Ленин комсомолу сыраларына да һәмин 1922-чи илдә дахил олмушам.

ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллик тәнтәнәсинә лајигли әсәрлә кәләчәјимә сөз верирәм.

БАЈРАМ БАЈРАМОВ

Әдәбијјатымызын әзәли-әбәди мөвзусу олан халгларын достлугу, милләтләрин үлфәти барәдә Мирзә Ибраһимовун кириш сөзүндә, Исмајыл Шыхлы вә Гасым Гасымзадәнин мә'рузәләриндә әдәби мәһсуллар, гәләм саһибләринин конкрет јарадычылыгы әсасында әтрафлы фикирләр сөјләнди. Мән бунларын һамысы илә шәрикәм. Һәм дә мәндән әввәл чыхыш едән Сүлејман Рүстәмин тарихи вә мүасир әбәди фактлар әсасында достлуга аид дедикләри бизим һамымызын гәлбимиздән гопуб кәлир.

Буну хүсуси олараг гејд етмәлијик ки, сон бешилликләрдә республикамызын әлдә етдији нәһәнк игтисади наилијјәтләр халгымызын вә һәм дә онун әдәбијјатынын, сәнәтинин нүфузуну чох јүксәлтмишдир. Совет халглары аиләсиндә Азәрбајчан үзәринә дүшән вәзифәләри шәрәфлә јеринә јетирмәк чәһәтиндән көзәл нүмунәләр көстәрәнләр өн чәркәдә кедәнләр сырасына чыхмышдыр. Бу да халга шөһрәт, башучалыгы кәтирир. Демәли, халгымыз һәм игтисади, һәм дә мә'нәви чәһәтдән өз достлуг, гардашлыг борчларыны һүнәрлә, рәшадәтлә јеринә јетирир. Дедијимиз дөврдә әдәби-бәдии әлагәләримизин мигјасы, һәддиндән зијадә кенишләнмишдир. Азәрбајчан ССР-ин Украјнада, Өзбәкистанда јүксәк әдәбијјат, сәнәт хадимләринин иштиракы илә чох бөјүк мүвәффәгијјәтлә кечирилән декадалары, һәмчинин һәмин республикаларын Азәрбајчанда давам едән достлуг-гардашлыг күнләри, шүбһә јохдур ки, мәдәни тарихимиздә даим гүрурла хатырланан сәһифәләри олараг әбәдиләшәчәкдир. Хүсусән РСФСР-ин республикамызда үмумхалг шәнликләри сәвијјәсиндә апарылан әдәбијјат күнләри һәмишә хатырламаг ифтихар һисси догурур.

Достлуг вә әлагәләр бахымындан бизим әсәрләримизин гејри дилләрә тәрчүмә еләјән, гејри халгларын әдәби нүмунәләрини дилимизә чевирән тәрчүмәчиләрин үмуми совет әдәбијјатыны, онун ајры-ајры голларыны арашдыран тәдгигатчыларымызын хидмәти јүксәк гијмәтә лајигдир. Бурада «Азәрбајчан» вә «Улдуз» журналларынын әлагәләр саһәсиндә көрдүкләри ишләри гејд едирләр. Мән «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинин һәм совет әдәбијјаты вә сәнәти, һәм дә бејнәлхалг әдәби әлагәләр барәдә хидмәтләрини нәзәрә чатдырмаг истәјирәм. «Литературны Азәрбајчан» журналы бизим лајигли әсәрләримизи сечиб рус дилиндә чап еләмәклә хејирхаһ вәзифә дашыјыр. «Гракан Азәрбајчан» журналы бизим әсәрләри ермәни охучуларына өз имканлары дахилиндә мөмкүнијјәтлә чатдырыр. Хүсуси разылыг һисси илә гејд етмәлијик ки, Чәнуби Азәрбајчанда јаранан әдәбијјата гајгы вә марaг чох артмышдыр. Әлагәләр саһәсиндә фәдакар алимимиз Аббас Замановун тәшәббүсү вә јорулмадан иштиракы илә «Азәрбајчан мүәллими» гәзетинин ардычыл олараг чап етдији «Чәнубдан сәсләр» силсиләси охучулар арасында дәрин марaг догурмушдур.

Мәдәни-әдәби әлагәләримизин үфүгләри һәддиндән артыг кенишләнмишдир. Бу ишдә бүтүн гүввәләримизи сәрф етмәк бизим һәм милли, һәм дә бејнәлмиләл вәзифәмиздир. Гаршылыглы көмәк вә һәмрә'јлик достлуга јаранып. Достлуг бизим дајаг нөгтәмиздир.

ХАЛИДӘ ҺАСИЛОВА

Һазырда өлкәмиздә ССРИ-нин јаранмасынын 60 иллијинә чидди һазырлыг кедир. Бу бөјүк бајрамы зәфәрләрлә, даһа јени әмәк наилијјәтләри илә гаршыламаг совет адамларындан өтрү һәјати бир зәрурәт олмушдур. ССРИ-нин јаранмасы — халглар достлугунун ән бөјүк наилијјәтидир. Ваһид бир аиләдә бирләшмиш ССРИ халглары јалныз бу гардашлыг сајәсиндә илдән-илә јени гәләбәләрә наил олур. Биз јазычылар гаршысында да бу бөјүк достлугу тәрәннүм етмәк кими сон дәрәчә чидди вәзифә дурур. Һәјатдан алдыгымыз елә бир мөвзу тапылмаз ки, орада халглар достлугу һисс олунмасын. Вәзифә бунлары күлл һалында бирләшдирмәк, халгларын азадлыга кедән јолларыны мүәјјәнләшдирән достлуг вә гардашлыгын көзәл нүмунәләрини әкс етдирмәкдир.

Халглар достлугу адамларымызы һәмишә јени наилијјәтләрә сәсләдији кими, јазычыларымыз үчүн дә түкәнмәз илһам мәнбәји олмушдур. Мән јахын замана аид бир факты гејд етмәк истәјирәм. Мә'лум олдугу кими, 1929-чу илдә Загафгазија халглары арасында мәдәни ајлыг кечирилмишди. Бу ајлыг Азәрбајчан јазычыларындан Чәлил Мәммәдгулузадә, М. С. Ордубади, Ч. Чаббарлы, С. Һүсејн, Ә. Һагвердијев, А. Шаиг, С. Рүстәм вә башгалары Јеревана кетмишдиләр. Сонра Ермәнистан јазычыларындан А. Исаһакјан, С. Зорјан, А. Виштунин вә башгалары Бакыда олмушлар. Бу көрүшләр елә сәмими, елә тә'сирли олмушдур ки, һәр ики халгын јазычылары буну узун мүддәт, дөнә-дөнә хатырламышлар. Бу көрүшләрдән хүсусилә тә'сирләнән Сејид Һүсејн јазырды: «Мән шаир олмадыгыма бу вахтадәк һејфсиләнмәдијим кими, онун арзусунда да олмамышам. Лакин ермәни әмәкчиләринин бизә гаршы сәмимијјәтләрини көрдүкдән сонра алдыгым тәәссүратын јалныз ше'р васитәсилә ифадә едилә биләчәјини һисс етдикдә, өмрүмдә бир дәфә шаир олмаг истәрдим».

Биз сонралар көрүрүк ки, бу көрүшләр ермәни әдәбијјатында да өз әксини даһа кениш сурәтдә тапмышдыр. Бу көрүшләрдән һеч бир ил кечмәмиш ермәни әдәбијјатында бир сыра поема вә һекајәләр јараныр ки, бунларда әсас гәһрәманлар Азәрбајчан гадынларыдыр. Кегам Сарјанын «Гыз галасы», Агавнинин «Фатма» поемалары, Ашот Грашинин «Азәрбајчан гадыны һаггында баллада», Мкртыч Арменин «Зүбејдә», Гаракин Бесин «Зәһра» әсәрләри, Дереник Дәмирчјанын «Никар» повести белә әсәрләрдәндир.

Ширванзадә дә Бакыда кечирдији күнләри өмрүнүн ән көзәл чағлары һесаб едирди.

Башга бир мисал. Азәрбајчанда кечирилмиш Өзбәкистан ССР әдәбијјаты вә инчәсәнәти күнләрини хатырлајаг. Мә'лум олдугу кими, бу күнләр ики дост халг арасында мисли көрүнмәмиш бајрам тәнтәнәсинә чеврилди. Бу тәнтәнәдә көркәмли өзбәк шаирә, өзбәк «Саодат» гадын журналынын баш редактору Зулфијә дә иштирак едирди. О, өзбәк нүмајәндә һеј'әти илә республикамызы кәзәркән Астара рајонунда да олмуш, рајон

БЕЈНӘЛМИЛӘЛЧИЛИК

ни динләмишләр.

Мүзакирә олунан мәсәләләр барәдә С. Рүстәм, Б. Бајрамов, «Азәрбајчан гадыны» журналынын баш редактору Х. Һасилова, Азәрбајчан ССР Дөвләт Нәшријјат, Полиграфија вә Китаб Тичарәти Ишләри Комитәсинин сәдр мүавини Ч. Мәммәдов, «Јазычы» нәшријјатынын баш редактору С. Рүстәмханлы, «Гракан Азәрбајчан» журналынын баш редактору В. Абрамјан, «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинин баш редактору Н. Һәсәнзадә, «Литературны Азәрбајчан» журналынын баш редактору И. Третјаков, Г. Хәлилов, Ш. Салманов вә С. Әмиров чыхыш етмишләр.

Ашағыда мә'рузә вә чыхышлары ихтисарла дәрч едирик.

эмәкчиләри илә көрүшмүшдүр. Һәмин күнләрдә рајонун Ваго кәнд сакинләри Асифә вә Һаким Ваһидовлар аиләләриндә јеничә дүнјаја кәлмиш көрпәләринә севимли шаирин шәрәфинә Зүлфијјә ады вермишдиләр. Зүлфијјә бундан хәбәр тутдугда, онлара јазмышды: «Адымы сәнә верән ата вә анана тәшәккүр едирәм. Биз һамымыз бир торпағын, бир күнәшин övладларыјыг. Өзбәкләрлә азәрбајчанлылар бир үрәкли јахын халглардыр. Бизим Өзбәкистанда да Сәмәд, Мирзә, Мирварид адлары чохдур. Һәмин адлары өзбәкләр өз övладларына мәшһур Азәрбајчан јазычыларынын шәрәфинә гојублар».

Бүтүн бу фактлар илк нәзәрдә адама кичик көрүнсә дә, лакин халглар арасындакы достлуг әлагәләри бахымындан бөјүк ичтимаи мә'наја маликдир.

Кечән илин орталарында Өзбәкистан Али Совети Рәјасәт Һеј'әтинин Фәрманы илә Орта Чирчик рајонунун Бектемир гәсәбәси вилајәт табелијиндә олан шәһәрә чеврилмишдир. Зәһмәткешләрин хаһиши илә јени шәһәрә совет халгынын көркәмли партија вә дөвләт хадими, јазычы Нәриман Нәримановун ады верилмишдир. Инди бу шәһәрдә 40-дан артыг милләтин нүмајәндәси јашајыр. Јени доғулан һәр он оғлан ушағындан биринин ады Нәриман гојулур. Өзбәк шаири Фејзи Шаһнемајыл бу шәһәрә һәср етдији «Лаләзар дијар» адлы ше'риндә белә јазыр:

Анам Өзбәкистан, ганадлан,
гыј вур,
Чајлара чан версин
һисс-һәјечанын.
Гојнунда дағларла боја-бој
дурур
Ән бөјүк övлады
Азәрбајчанын.

Халглар достлугу үрәкдән сүзүлүб кәлән, тәмәннасыз бир сәмимијјәтдир. Бу сәмимијјәтдә бир үлвилик, әзәмәт вардыр.

САБИР РҮСТӘМХАНЛЫ

Сәмәд Вурғун, Сүлејман Рүстәм, Рәсул Рза поезијасында көзәл нүмунәләри јарадылмыш бејнәлмиләлчилик мөвзусу мүасир ше'римиздә—өлкәнин индики ичтимаи-сијаси һәјатына, халглар бирлијинин јаратдығы тарихи шәраитин өзүнәмәхсус үстүнлүкләринә дәрин еһтирамдан доған күчлү бир пафосла давам етдирилир. Ше'рин үмуми инкишафында мүшаһидә олунан чәһәтләр — конкретлик, реал, тәбии, инсани бојалар, һәгигәтә јахынлыг дујғусу бејнәлмиләлчилик мөвзусунун һәллиндә дә өзүнү көстәрмәкдәдир.

Бурада онларча ше'рин, поеманын адыны чәкмәк олар. Мүшаһидә олунан ән сәчијјәви чәһәтләрдән бири халгларын милли-азадлыг һәрәкатына Азәрбајчан ше'риндә мејлин-марағын күчлү олмасыдыр. Бу мараг јәгин онунла изаһ олунмалыдыр ки, јазычыларымыз өз мүгәддәратларыны һәлл етмәк мәрһәләсинин мүрәккәб дөнүш нөгтәсиндә олан халглар һаггында јазаркән өзүмүз үчүн дә актуал олан ичтимаи-сијаси, мә'нәви, естетик проблемләрә тохунмаг имканы газанырлар. Мәрһум Әлиага Күрчајлынын, Нәби Хәзринин, Бәхтијар Ваһабзадәнин, Нәриман Һәсәнзадәнин, Чабир Новрузун, Мәммәд Аразын, Фамил Меһдинин, Мәстан Әлијевин өлкәмизин мүхтәлиф күшәләринә вә харичи өлкәләрә сәјаһәтлә бағлы көзәл силсиләләри чап олунмушдур.

Ханымлар билмирәм
нә нијјәтдәди,
Бајагдан үрәјим од тутуб
јаныр.
Тулалар харичи
сәјаһәтдәди,
Филләр вәтәниндә әсир
сахланыр.

Нәриман Һәсәнзадәнин Һиндистан силсиләсиндән көтүрүлмүш бу мисралар белә сәјаһәтләрдә шаирләримизин ичтимаи һәјатын һансы дәрин гатларыны мүшаһидә етдикләрини јахшы әкс етдирир. Сәјаһәт ше'рләри «Вәтән узаглардан јахын көрүнүр» (Д. Нәсиб) мисрасындакы инамы тәсдигләјир. Фикрәт Гочанын Вјетнамла, Куба илә, Африка өлкәләри илә бағлы ше'р вә поемалары ше'римизин бејнәлмиләлчилик үфүгләрини кенишләндирмәк сарыдан уғурлу аддымлардан сајылмалыдыр. Севиндиричи чәһәтдир ки, гејд етдијим бүтүн кејфијјәтләр ше'римизин сонра кәлән нәсилләринин — Мәммәд Исмајылын, Иса Исмајылзадәнин, Мәммәд Асланын, Нүсрәт Кәсәмәнлинин, Чинкиз Әлиоғлунун, Вагиф Ибраһимин вә башгаларынын јарадычылығында да мүшаһидә олунан кејфијјәтләрдәндир.

Лакин белә бир мөвзудан сүи-истифадә олундуғу, сүн'и бејнәлмиләлчилик һалларына да тәсадүф едирик. Мәсәлән, Бакыдан, фәһлә һәјатындан данышан әсәрдә халглар достлугуну көстәрмәк үчүн дәхли олду-олмады, әсәрин үмуми руһуна гошулду-гошулмады бир-ики милләтин нүмајәндәси дә тәсвир олунур.

Әдәбијјатын, ше'рин тәсвир һүдудлары, халглар достлугундан, бејнәлхалг һадисәләрдән кәлән мөвзулар һесабына кенишләндириләркән, тәәссүф ки, Ага Лачынлынын

Еј Авропа!
Басма кәпә.
Билирәм ки, бу сәмтләрдә
сүләнмәјин вардыр һәлә!—

мисралары кими бәсит, конкретликдән узаг мисралар да мејдана чыхыр. Халглар арасындакы мүрәккәб әлагәләри һәмин мүәллифин

Колумбуна јол көстәрди
даһи Тусим,
Һејран гојдум Һекелини,
Бајронуну
Нәсимијә бәнзәтдиләр
Брунону—

мисраларында дедији шәкилдә биртәрәфли, садәловһ мә'наландырмаг да дүз дејил. Белә мисаллар көстәрир ки, бу күн мүзакирә олунан мөвзунун мүасир ше'римиздә әкси әһатәли, чидди бир сөһбәт зәрурәтини доғурур.

Халглар арасында достлугу мөһкәмләтмәкдә бәдии тәрчүмәнин ролу мисилсиздир. Дәфәләрлә дејилдији кими, тәәссүф ки, һәлә дә биздә бу ишә күчлү, мәркәзләшмиш нәзарәт јохдур. Дилимиздә бә'зән тәсадүфи адамлар тәрәфиндән, тәсадүфи әсәрләр чеврилдији кими, өз әдәбијјатымызын да лајигли нүмунәләри гала-гала бир сыра һалларда ортабаб әсәрләр кәнар дилләрә тәрчүмә олунур. Чаван тәрчүмәчи кадрлар диггәтдән кәнарда галырлар, онлара гајғы зәифдир. Оријиналдан тәрчүмә илә мәшғул олан бүтүн чаванлары хүсуси бир тәшкилат әтрафында бирләшдирмәк вахты чохдан чатмышдыр. Ачыначаглы һалдыр ки, бә'зән «Дипломат» кими әсәрләр (Чејмс Олдрич), јә'ни бирбаша халгымызын талеји, Чәнуби Азәрбајчандакы милли-азадлыг һәрәкаты илә бағлы олан әсәрләр дилимизә вахтында чеврилмир. Нәһајәт, бу иш көрүләндә дә индики кими јарытмаз көрүлүр, әсәрин оријиналдан, даһа там тәрчүмәси ола-ола, рус дилиндән натамам вә зәиф тәрчүмәси нәшр олунур.

ЧӘЛАЛ МӘММӘДОВ

Мәнә елә кәлир ки, ССРИ-нин бөјүк јубилеји гаршысында биз чохмилләтли совет әдәбијјатынын гаршылыглы тә'сир вә зәнкинләшмә мәнбәләрини, милли әдәбијјатларын мә'нәви бирлијини нүмајиш етдирән өз хүсуси сәнәт вә әдәбијјат сәркимизи јарада биләрик вә бу сәрки кәләчәк саһә музеји үчүн, хүсуси достлуг музеји үчүн јахшы зәмин олар. Белә бир сәркинин, ја музејин идеја-тәрбијә тә'сирини, халглар достлугу салнамәсинин јарадылмасында өзүнәмәхсус ролуну тәсәввүр етмәк чәтин дејил. О, һәм халглар достлугу һаггында јени әсәрләрин јарадылмасына сөвг едәр, һәм дә кәнчләрин, әмәкчиләрин бејнәлмиләл тәрбијәсинә хидмәт көстәрәр.

Биз бу музејдә Сәмәд Вурғунун ше'рләрини, поемаларыны рус дилинә тәрчүмә етмиш Адалисин, Константин Симоновун вә башгаларынын әлјазмаларыны, мүһасирәдә олан Ленинградын ағыр күнләриндә орада Низами Кәнчәвинин јубилејини кечирмиш Николај Тихоновун хатирәләрини, Вурғун һаггында көзәл поема јаратмыш Јегор Исајевин таныш симасыны көрүрүк.

Көзләримиз өнүндә Низаминин вә Вагифин, Сәмәд Вурғунун вә Чәфәр Чаббарлынын, Мирзә Ибраһимовун вә Мәммәд Сәид Ордубадинин Москва Бөјүк Театрында кечирилмиш тәнтәнәли јубилеј кечәләринин унудулмаз лөвһәләри чанланыр.

Бу сәркинин вә ашағыда гејд едәчәјимиз китабын чаныны вә руһуну, увертүрасыны Һ. Ә. Әлијев јолдашын «Халгларын достлугу — әдәбијјатларын достлугудур» мөвзусунда мәшһур мә'рузәси тәшкил едәчәк. Чохмилләтли совет әдәбијјатынын гаршылыглы тә'сир вә зәнкинләшмә просеси һеч бир башга сәнәддә бу мә'рузәдә олдуғу кими дәрин вә һәртәрәфли тәһлил едилмәмиш, белә кениш үмумиләшдирилмәмишдир.

Әлбәттә, бизим сәркинин ән мараглы вә мәзмунлу күшәләри Бакыда ССРИ халгларынын әдәбијјат күнләрини, Украјна, Өзбәкистан сәнәт вә әдәбијјаты һәфтәләрини әкс етдирән, һәр биримиздә ән хош хатирәләр вә дүшүнчәләр ојадан лөвһәләрдир.

Кәлин, јолдашлар, ев архивләримизи сәһифә-сәһифә, шәкил-шәкил нәзәрдән кечирәк, араштыраг. Халглар достлугуну, әдәбијјатларымызын гардашлығыны әкс етдирән ән әламәтдар, ән сәчијјәви мәктублары, сәнәдләри, фотошәкилләри ашкара чыхардаг, охучулара тәгдим едәк. Мәндә, мәсәлән, «Әсл инсан дастаны» әсәринин мүәллифи Борис Полевојун, «Сүлһүн рәһни» романынын мүәллифи Вадим Собконун гыса вә сәмими тәшәккүр мәктублары вар — онларын әсәрләрини тәрчүмә вә нәшр етдирдијимә көрә Вадим Собко јазыр: «...үмидварам ки, сизинлә һәм шәхсән, һәм дә бизим совет халгларынын достлугуну инкишаф етдирмәк ишиндә бизә бу гәдәр көмәк едән тәрчүмәләр саһәсиндә һәлә јенә көрүшәчәјик. Бир даһа тәшәккүр едир вә әлинизи сыхырам. Сизин Вадим Собко».

Севимли шаиримиз Самвел Григорјанла һәлә кәнчлик илләриндән достам. О да, Күрчүстан шаирәси Лејла Ерадзе кими, мәним хејли һекајәми өз ана дилинә тәрчүмә едибдир. Бүтүн халгым кими, мән дә Самвел Григорјаны хүсусилә о заман даһа бөјүк, даһа һәрарәтли мәһәббәтлә севдим ки, онун Сабир вә Ашыг Әләскәр поезијасыны ермәни дилинә нечә сева-сева, дәриндән дуја-дуја, һәдсиз һәјечанла, бөјүк мәс'улијјәт һисси илә тәрчүмә етдијини өз көзләримлә көрдүм.

1964-чү илдә мәнә бағышладығы «Огни» (рус дилиндә) ше'рләр китабында Самвел јазыбдыр: «Әзиз Чәлал! Бу китабы һәмишә сәнә бәсләдијим бөјүк вә сәмими мәһәббәтин ифадәси кими тәгдим едирәм. Бизим ијирми иллик (инди — 1982-чи илдә исә гырх иллик) достлугумузу дүшүнәндә бир даһа јәгин едирәм ки, халгларымызын сарсылмаз бирлији бизә һава вә су кими лазымдыр. Буну јалныз о адамлар баша дүшмәјә биләрләр ки, онларын нә ағли вар, нә үрәји. Сәнин Самвелин».

Мән бурада һөрмәтли гоча алимимиз Әзиз Шәрифин 1969-чу илдә јаздығы мәктубдан бир парча кәтирирәм: «Пајызда Һованес Туманјанын јубилејидир. Мән онунла таныш идим, вахтилә онунла бир јердә ишләмишдим. Бу барәдә мәним хатиратым да вар — «Әдәби Ермәнистан»да чап едилмишди.

Лакин 1920-чи илдә мән Туманјанын «Кикор» адлы һекајәсини әсас көтүрәрәк «Һәсән» адлы бир һекајә јазыб о вахткы «Јени дүнја» адлы гәзетдә Тифлисдә чап етмишдим. Һекајә бу гејдлә чыхмышды: «Мәшһур ермәни шаири Һованес Туманјандан. Мән күман едирәм ки, тәбдил-тәрчүмә олунмуш бу һекајә хүсуси бир гејд илә «Азәрбајчан»да* дәрч едилсә, бәлкә дә мараглы олду. Һәр һалда, бизим әдәби әлагәләримиз тарихинин бир сәһифәси ишыгландырылмыш олар».

Биз бөјүк Туманјанын јубилејини јүксәк сәвијјәдә гејд етдик.

* «Азәрбајчан» журналы нәзәрдә тутулур (ред.).

ИВАН ТРЕТЈАКОВ

Севиндиричи һалдыр ки, һәјат нә гәдәр кешмәкешли олса да, достлуг әлагәләри күндән-күнә даһа да мөһкәмләнир вә јени вүс'әт алыр. Совет охучусунун мә'нәвијјатыны мәһз өлкәмиздәки бу мөвчуд ән'әнә гидаландырыр. Бунунла әлагәдар олараг бизим јазычы һәјатымызда раст кәлинән бир нечә факта мүрачиәт етмәк истәјирәм.

Мә'лумдур ки, бизим республика Архангелск вилајәтини бүтүн саһәләр үзрә һамилијә көтүрмүшдүр. Кечән ил һәмин вилајәтин бир нечә рајонунда олмушам. Чохлу, хош тәәссүратымдан бири даһа әламәтдар иди: шималлыларын Азәрбајчан әдәбијјатына олан күчлү мараг вә мәһәббәтини өз көзләримлә көрүб мүшаһидә етдим. Бунунла јанашы, өјрәндим ки, бу мараг мүгабилиндә Азәрбајчан јазычыларынын китаблары шималда аздыр вә бә'зи рајонларда исә тамамилә јохдур. Мәним гәләм јолдашларым шималлы достларын хаһишинә әмәл едәрәк өз китабларыны онлара һәдијјә көндәрдиләр. Тәхминән 40 китаб әлдә едилди. Беләликлә, «Нар ағачларынын торпағы» адлы кичик китаб сәркиси јаранды. Көрүшләрин бириндә:

— Биз Азәрбајчандан олан достларымыза бу көзәл һәдијјәләр үчүн миннәтдарыг,—деди мәркәзи шәһәр китабханасынын директору Г. Н. Тарасова өз разылығыны билдирди. — Сәрки охучуларымыз арасында бөјүк мараға сәбәб олду. Китаблар бир ан да олсун рәфдә галмыр. Сонралар биз сәркини кәндләрдәки филиалларымыза көндәрәчәјик.

Башга бир факт: Будур, нечә илләрдир ки, Кијев, Загафгазија вә Прибалтика һәрби даирәләринин гәзет редаксијалары бизә мәктуб јазараг Азәрбајчан јазычыларынын мәгалә, ше'р вә һекајәләрини истәјир, конкрет мүәллифләрин әсәрләрини тәләб едирләр. Гардаш халгын әдәбијјатына олан бу күчлү мараг, әлбәттә, бизи севиндирир.

Бу илин әввәлиндә биз мүттәфиг республикаларын танынмыш јазычы вә шаирләринә мәктуб көндәрәрәк јубилеј мүнасибәтилә чап олунмаг үчүн бир-ики ше'р көндәрмәләрини хаһиш етмишдик. Нигаран идик: көрәсән чаваб верәчәкләрми? Алдығымыз мәктублар шүбһәләримизи дағытды: Максим Танк, Межелајтис, Љубомир Дмитерко, Зулфијјә, Мумин Канoaт вә Андреј Лупан бизә өз ше'рләрини көндәрәрәк билдирдиләр ки, журналымызда чыхыш етмәји өзләринә шәрәф сајырлар.

Јери кәлмишкән дејим ки, ССРИ-нин 60 иллији мүнасибәтилә журналымыз һәлә бир ил бундан әввәл кениш иш планы тутмушдур. Бу иш планында нәзәрдә тутдуғумуз материалларын әксәријјәти чап олунуб. Бу илин беш нөмрәсиндә Сүлејман Рәһимовун һәјатымыздакы антиподлара гаршы мүбаризәдән бәһс едән романы, Иси Мәликзадәнин «Јашыл кечә», Х. Һасилованын «Саһилдән кәлмиш адамлар», Вјачеслав Романовун «Бу кәнд ади кәнд иди» сәнәдли повестини чап етмишик.

Мирзә Ибраһимов, Мирварид Дилбази, Чабир Новруз, Фикрәт Гоча, Самвел Григорјан вә башгаларынын силсилә ше'рләрини охучулара тәгдим етмишик.

Илин ахырынадәк галан нөмрәләрдә исә Илјас Әфәндијевин «Керијә бахма, гоча» романы, Әләвијјә Бабајеванын «Сәни ахтарырам», Бајрам Бајрамовун «Һәсар», Сабир Азәринин «Думан әријир» повестләри, Јусиф Әзимзадәнин «Хатирә» пјеси, Исмајыл Шыхлы, Гылман Илкин, Һүсејн Ибраһимовун вә кәнч јазычыларын һекајәләри дәрч олуначаг.

ССРИ-нин 60 иллијинә бүтөвлүкдә һәср олуначаг јубилеј нөмрәси (№ 12) Азәрбајчан совет әдәбијјатынын 60 илдә газандығы наилијјәтләри әһатә едәчәкдир.

САБИР ӘМИРОВ

Чәнуб әдәбијјатында достлуг вә бејнәлмиләлчилик мотивләринин тәрәннүмү Ф. Хошкинабинин «Ата» вә «Мәһәббәт вә нифрәт», П. Макулунун «Сәттархан» вә «Бирлик», М. Афијәтин «Үрәкдә нур», Ф. Садыгзадәнин «Мәһәббәт көрпүсү», М. Дадашзадәнин «Көрүш» вә «Шәһидләрин мәзары үстүндә» әсәрләриндә көзәл нүмунәләри верилмишдир. «Сәттархан» романында Сәттархан бөјүк еһтираслa севдији кәһләнини сатыб күрд гәбилә башчылары Гале ага вә Әбдүл аганы әсирликдән хилас едир. Сәрдарын бу тәшәббүсү ики гардаш халг арасында әсл мүбаризә вә дөјүш достлугуна чеврилир. Ф. Хошкинабинин «Ата» романында исә азәрбајчанлы Һәмид илә Келеһ гызы Наһид арасындакы достлуг вә мәһәббәт заманын чәтин сынагларындан башыуча чыхараг ики халгын сарсылмаз иттифагынын символу олур.

Әдәбијјатда достлуг идејалары вә бејнәлмиләлчилик мотивләринин тәрәннүмү демократик поезијада өзүнәмәхсус долғунлуг вә усталыгла әксини тапмышдыр. Көрүнүр, поезија бу мүгәддәс һиссләри инсанларда гүввәтләндирмәк үчүн даһа кениш имкана маликдир. Демократик әдәбијјатын көркәмли нүмајәндәләри олан Б. Азәроғлу, Ә. Тудә, М. Күлкүн, Һ. Биллури достлуг вә гардашлығын бәдии чәһәтдән һәллини верән көзәл әсәрләр јаратмышлар. Бизә белә кәлир ки, бу проблемин Чәнуб әдәбијјатында һансы истигамәтдә гојулмасы халг шаири Азәроғлунун «Әлчәзаирли гардашым» адлы әсәриндә хүсуси долғунлугла өзүнүн әксини тапмышдыр.

Мәдинә Күлкүнүн «Пәрванә», Һөкүмә Биллуринин «Белојаннис» әсәрләриндә, хүсусилә Сөһраб Таһирин «Сәттархан» поемасында халгларын дөјүш вә мүбаризә достлугунун көзәл лөвһәләри верилмишдир. Шүбһәсиздир ки, бу әсәрләрин бәһс едилдији дөвр һәмин һадисәләрә өзүнүн мөһрүнү басмышдыр. Бу чәһәтдән «Сәттархан» поемасында америкалы мүәллим Һовардин көстәрдији фәдакарлыг хүсусилә тәгдирәлајигдир.

Феврал ингилабындан сонра Чәнуб поезијасында Совет Азәрбајчанына мәһәббәт өзүнүн јени мәрһәләсинә гәдәм гојуб. Буну доғма Бакыја, һабелә республиканын көркәмли сөз усталарына һәср едилмиш әсәрләрдә чох ајдын көрмәк олар. Мирзә Ибраһимовун «Кәләчәк күн», Сабит Рәһманын «Нина», Пәнаһи Макулунун «Сәттархан» романларынын фарс дилинә тәрчүмә едилмәси әсл әдәби һадисәјә чеврилмишдир.

Азәрбајчан совет јазычыларынын VII гурултајы кечирилән күнләрдә республикада гонаг олмуш шаир-јазычы Һүсејн Дүзкүн вәтәнә гајытдыгдан сонра «Күнәшли вәтән јаддашлары» адлы бир китаб нәшр етдирмишдир. Мүәллифә көрә, јалныз социализм — иргиндән, дилиндән, рәнкиндән асылы олмајараг бүтүн милләтләр үчүн бәрабәрлик тә'мин едә биләр.

Сон вахтлар Чәнубда кедән әдәби просеси республикада ардычыл олараг изләмәк гардаш халгларымыз арасындакы достлугу даһа да мөһкәмләндирмәк саһәсиндә ән уғурлу аддымлардан бири һесаб етмәк вә республиканын мүхтәлиф мәтбуат органларында Чәнубда јаранан әдәби нүмунәләрин өз әксини тапмасы мүхтәлиф шаир вә јазычыларын јарадычылыглары барәдә елми-нәзәри чәһәтдән санбаллы јазыларын верилмәси «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» вә «Азәрбајчан мүәллими» гәзетләринин фәалијјәти хүсусилә тәгдирәлајигдир.

Республика јазычыларынын VII гурултајы әрәфәсиндә Шүвәланда кечирилән көрүшләрдә, һабелә гурултајда Шимал илә Чәнуб арасында әдәби көрпү јарадылмасындан кениш данышылды. Бу тарихи һадисәјә халгын сонсуз мәһәббәтлә севдији Һејдәр Әлијев јолдашын вердији гијмәт хүсусилә зеһинләрдә дәрин вә узунөмүрлү из бурахмышдыр.

ВЛАДИМИР АБРАМЈАН

Илләр өтдүкчә Гырмызыбајраглы республикамыз даһа да көзәлләшир. Һәр бир кәс шәһәримизин дәниз гырағы саһили илә кәзәркән доғма Бакынын мүхтәлиф рәнкли гызылкүлләрини көрдүкдә, һејран олмаја билмир. Бу гызылкүлләр бизим чохмилләтли шәһәримизин бир нов рәмзинә чеврилиб. Ингилаби ән'әнәләр шәһәримиздә бир чох халгларын оғуллары гардашчасына, ваһид бир аиләдә чијин-чијинә ишләјир, јашајыр. Белә бир халг мәсәли вар: «О адама гардаш демирләр ки, онлар үзбәсурәт дајаныблар. О адама гардаш дејирләр ки, онлар бир истигамәтә бахырлар». Јахшы дејилиб. Севиндиричи һалдыр ки, республикамызы варлы, әзәмәтли етмәк вә һәмишә ән сыраларда көрмәк дә биз гардаш халгларын ваһид мәгсәдинә чеврилиб.

Азәрбајчан гәдимдән гардашлыг дијары сајылыр. Вахтилә бурада көркәмли ермәни шаир вә јазычылары јашајыб-јаратмышлар. Бу күн дә шөһрәтли шәһәримиздә ермәни јазычыларынын бөјүк бир дәстәси өз сәләфләринин естафетләрини мәһәббәтлә гәбул едәрәк јазыб-јаратмагла мәшғулдурлар.

Бу көзәл ән'әнәни давам етдирәрәк ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллији мүнасибәтилә биз «Гракан Азәрбајчан» журналынын 1982-чи ил үчүн кениш иш планыны тутмушуг. Илин әввәлиндән журналын бүтүн нөмрәләри «ССРИ—60» рубрикасы илә башлајыр. Бу рубрика алтында 15 гардаш республиканын јазычы вә шаирләринин ше'р, һекајә вә миниатүрләрини дәрч едирик. Әсас диггәтимизи бөјүк Вәтәнимиздә мөвчуд олан вә күндән-күнә мөһкәмләнән халглар достлугундан, һәмчинин Азәрбајчан вә ермәни халгларынын биркә јашајышындан бәһс едән материаллара веририк.

Бөјүк Вәтән мүһарибәси чәбһәләриндә вурушан азәрбајчанлы, ермәни, рус јазычыларынын әсәрләрини, Шамхор ҺЕС тикинтисиндән, Мардакерт үзүмчүләриндән, дәниз нефт кәшфијјатчыларындан бәһс едән очеркләр чап етмәји нәзәрдә тутмушуг. В. И. Лениндән, бөјүк Вәтәнимиздән, доғма Бакыдан вә Азәрбајчандан бәһс едән ше'р вә поемалары чап етмәји ән плана чәкмишик. Јубилеј илиндә охучулар ашағыдакы јени рубрикаларла таныш олачаглар: «Достлуг мелодијасы», «Әдәби портретләр», «Охучу трибунасы», «Јени китабларын сәһифәләриндән», «Хатирәләр», «Бешиллијин ритмләри» вә с. Материалларын даһа мәзмунлу вә даһа охунаглы олмасы үчүн журналын коллективи бундан сонра да бачарыг вә сә'јләрини әсиркәмәјәчәкдир.

НӘРИМАН ҺӘСӘНЗАДӘ

Букүнкү пленум «Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинин 2000-чи нөмрәсинин чыхмасы илә бир вахта, һәтта бир күнә дүшмүшдүр. Бу, јалныз хош бир тәсадүф олмајыб, бәлкә тарихи һадисәләрин мәнтиги ахары кими гијмәтли вә биз гәзет ишчиләри үчүн әламәтдардыр. Инди Јазычылар Иттифагынын вә Мәдәнијјәт Назирлијинин бу мәтбуат органы «Әдәбијјат гәзетәси» ады илә чыхан илк нөмрәсиндән Ленин милли сијасәтинин чарчысына дөнмүш, күнүн вачиб мәсәләләринә вахтында чаваб вермәклә јанашы, гардаш халглар вә дүнја әдәбијјатларынын ән јахшы нүмунәләриндән тәрчүмәләр вермиш, инчәсәнәтимизи кениш ишыгландырмышдыр.

Севиндиричи һалдыр ки, гәзетимизин дүнјанын бир сыра өлкәләриндә охучулары, абунәчиләри вардыр вә биз онлардан алдығымыз мәктублары дәрч едирик, әлагә сахлајырыг.

Әдәбијјатда достлуг мотивләринин ин'икасы гәдимдә дә олмушдур. Бөјүк драматург Еврипидин әсл достлугун вә сәдагәт һиссинин тәнтәнәсилә битән «Електра» әсәриндә «биз достлугдан тохунмушуг, ахы» фикри олдугча гијмәтлидир. Лакин бизим заманәдә халгларын вә әдәбијјатларын достлугу, ваһид аилә һиссилә јашајыб-јаратмалары јени бир фәлсәфи-естетик категорија кими тарихи әһәмијјәт кәсб едир.

Бу күн, бу пленумда мән бизим гәзетин Ермәнистанын «Гракан терт» вә Күрчүстанын «Литературули сакартвело» гәзетләрилә бирликдә кечирдији «Дәјирми стол» сөһбәтини хатырлајырам. Үч гардаш республиканын мәтбуат ишчиләри, әдәби әлагәләр саһәсиндә чалышан јолдашлар «Халгларын достлугу — әдәбијјатларын достлугудур» мөвзусунда данышдылар, сонралар һәр үч гәзет өз сәһифәләриндә кениш материаллар дәрч етди.

Тәрчүмә мәсәләләринә һәср етдијимиз «Дәјирми стол» сөһбәтләримизин бири дә М. Ф. Ахундов адына АПИ илә бирликдә кечирилмишдир.

Ајрыча «Совет әдәбијјаты вә инчәсәнәти», «Әдәби әлагәләр» кими сәһифәләримиздә мүнтәзәм олараг проблем мәгаләләр, мәктублар, тәрчүмәләр дәрч едилир.

ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллик јубилејинин бајрам едилмәси, бу мәсәлә илә әлагәдар Азәрбајчан КП МК-нын кечән илин декабрында гәбул етдији ајрыча гәрар бөјүк тарихи әһәмијјәт дашыјыр.

Редаксијамыз Низами әсәрләринин тәрчүмәчиләри илә көрүш кечирмәји, Азәрбајчанда РСФСР, Украјна, Өзбәкистан әдәбијјаты вә мәдәнијјәти онкүнлүкләриндә иштирак едән јолдашларла, еләчә дә һәмин нүмајәндәликләрин рәһбәрләри илә мүсаһибәләр вермәји планлашдырмышдыр.

60 иллик јубилејимиздә гәзетимиз Чәнуби Азәрбајчан әдәбијјатындан да нүмунәләрә кениш јер верир. Бу мәсәлә Азәрбајчан јазычыларынын VII гурултајындан сонра бизим гаршымызда шәрәфли вәзифә кими дурур. Чәнублу гардашларымызын әсәрләрини чап етмәјимиз, мәнчә, аздыр. Онлары гардаш халгларын дилләринә, еләчә дә харичи дилләрә тәрчүмә етдириб бурахдырмаг нәшријјатлар гаршысында әсас ишләрдәндир. Тәәссүф ки, бә'зи һалларда һәр кәс өз јазысынын тәблиғи илә даһа чох мәшғул олур, Бакыја гонаг кәлән харичи бир јазычы илә таныш олан кими харичдә мүтләг әсәри чыхыр, ән јахшы классик нүмунәләримиз исә бә'зән нөвбә көзләјир.

Јери кәлмишкән дејим ки, бурада мәндән габаг чыхыш едән Сабир Рүстәмханлынын тәклифи илә шәрикәм. Әсәрләрин оријиналдан тәрчүмәси мәсәләсинә инди хүсусилә әһәмијјәт верилмәлидир. Бир сыра харичи дили биләнләр вә јарадычылыг исте'дады олан гәләм саһибләри јетишмишдир. Вахтилә Бајронун Шәрг поемалары шаир-тәрчүмәчи Исмихан Рәһимовун сәтри тәрчүмәләри әсасында бирбаша оријиналдан чеврилдији үчүн рәғбәтлә гаршыланды. Биз «Әдәбијјат вә инчәсәнәт»дә Ч. Олдричин «Дипломат» әсәриндән Зејдулла Агајевин тәрчүмәсиндә бүтөв бир сәһифә дәрч етмишдик, бу, охучуларда хош тәәссүрат ојатды. Һәтта гәзет мүәллифә чатандан сонра о, тәрчүмәчијә вә гәзетин үнванына разылығыны јазыб көндәрмишдир. Шаир Әнвәр Рза да редаксијамыза оријиналдан јени тәрчүмәләр тәгдим етмишдир. Республикамызда тәрчүмә ишләрилә мүнтәзәм мәшғул олан вә әдәби әлагәләр саһәсиндә чалышан јолдашларын әмәји тәгдирәлајигдир. Биз унутмамалыјыг ки, тәрчүмә едилән әсәр—артыг бизим милли әдәбијјатымыз олур. Тәрчүмәчилик бәлкә дә буна көрә ән ағыр јарадычылыг иши сајыла билир.

ШАМИЛ САЛМАНОВ

1980-чи илин гызыл пајызында јазычыларын Бакыда Үмумиттифаг јарадычылыг конфрансы кечирилмишдир. Әкәр бу конфрансын дәрһал Үмумиттифаг мигјасда кениш экс-сәда доғурмуш, мәркәзи мәтбуатларын сәһифәләриндә бүтүнлүклә чап едилмиш материалларыны, биринчи нөвбәдә исә Һ. Ә. Әлијев јолдашын конфрансдакы дәрин, сон дәрәчә мәзмунлу нитгини нәзәрдән кечирмиш олсаг, ајдын көрәрик ки, «халгларын достлугу — әдәбијјатларын достлугудур» кәламы нечә дә әһатәли, мүндәричәли, нечә дә дәгиг бир анлајышдыр. Белә ки, бу девиз алтында кечән конфрансда сөһбәт мүасир бәдии јарадычылығын ән көклү, ән чанлы мәсәләләриндән, бәдии сөзүн инсанлар вә халгларын һәјатындакы миссијасындан, сәнәткарын али мәс'улијјәтиндән кетди. Чох әламәтдардыр ки, һәмин конфрансын икинчи бир проблеми «Јазычы сөзү совет адамынын бејнәлмиләл вә вәтәнпәрвәрлик тәрбијәсиндә фәал гүввәдир» кими тә'јин едилмишди. Әдәбијјатларын мә'нәви-сијаси бирлији, сосиал-естетик мөвгеләринин бирлији онларын ән үмуми сә'јләриндән, ән үмуми проблем вә гајғыларындан, сосиалист реализминин јени идеја-естетик имканларыны кәшф етмәк мәгсәдләриндән данышмаға имкан верир вә Үмумиттифаг конфрансда да мәһз булардан данышылды. Биз бир даһа һисс етдик ки, әдәбијјатларымызын күчү онларын идеја вә јарадычылыг принсипләринин ваһидлијиндәдир, јә'ни сосиал-естетик мөвгедә дајанмаларындадыр. Әдәбијјатларымызын бөјүк јарадычылыг уғурларынын мәнбәләриндән бири онларын бејнәлмиләл маһијјәтидир.

Һәр шејдән әввәл сон илләрдә тәнгидчи вә әдәбијјатшүнасларымызын бир сыра мәгаләләриндә, тәдгигатларында бир үмумсовет әдәби-естетик контекстинин кенишлији һисс олундуғуну демәк истәјирик. Бунунла әлагәдар чохлу мәгалә вә китабларын адыны чәкмәк оларды. Хүсусилә јазычыларымызын өзләринин бу ишдә даһа актив олдугларыны е'тираф етмәлијик. М. Ибраһимов вә И. Гасымовун сон илләрдә мәркәзи әдәби мәтбуатда дәрч олунмуш мәгаләләриндә, Анар, Елчин, Ә. Әјлисли вә башгаларынын мәгалә вә чыхышларында, рецензијаларында Азәрбајчан әдәбијјатындан Иттифаг әдәби проблемләри зәмининдә данышылыр, гардаш әдәбијјатларын диггәтәлајиг һадисәләринә мүнасибәт ифадәсини тапыр.

Бунунла әлагәдар олараг јазычы-тәдгигатчы Чинкиз Һүсејновун «Совет чохмилләтли әдәбијјатын үмумилик формалары» (Москва, «Мысл», 1977) монографијасыны, һабелә бу мөвзудан мәгаләләрини хүсуси гејд етмәк лазымдыр. Ч. Һүсејновун монографијасы үчүн әдәбијјатларын бејнәлмиләл јарадычылыг тәбиәтини тәһлил етмәк вә конкрет олараг бу тәбиәтин нечә јарандығыны, һансы сосиал зәминдә формалашдығыны көстәрмәк характерикдир. Мүасир әдәби-естетик контекст, чохмилләтли әдәбијјатын тәчрүбәсинә кениш мүрачиәт С. Әсәдуллајевин «Сосиалист реализми мәчрасында» (1980), Ј. Гарајевин «Поезија вә нәср» (1979), Елчинин «Тәнгид вә әдәбијјатымызын проблемләри» (1981), К. Әлибәјованын «Бәдиилијин һүдудлары» (1981), А. Һүсејновун «Нәср вә заман» китабларынын да әламәтдар мәзијјәтләриндәндир. Азәрбајчан әдәбијјатынын јеткин сосиализм мәрһәләсиндә ахтарышларыны вә јарадычылыг проблемләрини Иттифаг әдәби тәнгидинин ме'јарлары ишығында тәһлил етмәк ејни заманда М. Чәфәр, Ә. Агајев, Ә. Мирәһмәдов, К. Талыбзадә, Б. Нәбијев, Һ. Гулијев, А. Һачыјев, А. Сәфијев, Р. Әлијев вә башгаларынын мәгалә вә хүласәләринин дә, китабларынын да јахшы чәһәтләриндәндир. Лакин бунунла белә бә'зи һалларда, хүсусилә чаван тәнгидчиләрин јазыларында мүасир Азәрбајчан әдәби просесинин Иттифаг тәнгиди ишығында изаһы сон дәрәчә бәсит, өтәри, механики тә'сир бағышлајыр, белә јазыларда Иттифаг тәнгиди һадисәләри мүәјјән субјектив мүлаһизәләрин ифадә васитәсинә чеврилир.

ГУЛУ ХӘЛИЛОВ

Мәним бир нечә ил бундан әввәл АФР-дә чыхан бир журналда Азәрбајчан әдәбијјатына аид охудуғум бир мәгалә јахшы јадымдадыр. Мәгалә мүәллифи Азәрбајчан әдәбијјатынын Низами, Хагани кими сәнәт корифејләриндән тутмуш мүасир дөврүмүзүн көркәмли сәнәткарларына, һәтта орта сәвијјәли әдибләринә гәдәр јарадычылыгларына нәзәр салыб белә бир мә'јус гәнаәтә кәлмишди ки, бу халгын әдәбијјатынын һәр бир нүмунәсиндә башга милләтләрин нүмајәндәләринин иштиракы нә дәрәчәдә доғрудур?!

Милләтләрин, халгларын достлугунун бизим әдәбијјатымызда белә кениш јер тутмасы мәгалә мүәллифини тәәччүбләндирмиш вә буну о, гүсур кими гијмәтләндирмишдир. Дејим ки, Азәрбајчан әдәбијјаты фәхр едир ки, бу «гүсур» онун мәзијјәтләриндән вә милли ләјагәтләриндән биридир.

ССРИ-дә јашајан јүздән чох милләт вә халгларын чох аз нүмајәндәсини тапмаг олар ки, Азәрбајчан әдәбијјаты өз гојнунда она кениш јер вермәсин. Бу мә'нада халглар достлугунун сәмими тәрәннүмчүсү Ј. В. Чәмәнзәминли кими гүдрәтли бир сәнәткарын «Ики од арасында», «Студентләр», «1917-чи илдә», Ә. Аббасовун ики санбаллы китабдан ибарәт «Зәнкәзур» адлы гијмәтли тарихи әсәрләринин хатырланмамасы мәндә тәәссүф һисси доғурду.

Азәрбајчан әдәбијјатынын һазырда бу саһәдәки уғурлары ССРИ әразисиндән чох-чох кәнара чыхыб бејнәлмиләл шәкил алмышдыр. Буна көрә дә әкәр сон илләрин наилијјәтләрини дә нәзәрә алсаг, бу әдәбијјат милли уғурларымызын вә совет халгларынын тарихи достлугунун зирвәсиндән марксизм-ленинизм ишығы илә бүтүн бәшәријјәтин, һәтта индијә гәдәр һеч бир хәритәдә чографи әразиси, варлығы нәзәрә алынмајан бир сыра халгларын талејинә дә ајыг-сајыг бахмыш, онларын шәрәфинә сөз демишдир.

Севиндиричидир ки, бу саһәдәки бәдии естафети јазычыларымыз бир-биринә шәрәфлә верирләр вә һәр кәлән јени нәсил ону ләјагәтлә давам етдирмәклә бәрабәр, јени-јени мә'на чаларлары илә дә долғунлашдырыр.

Һәр бир халгын әдәбијјаты кими, бизим дә әдәбијјатымыз М. Горкинин сөзләри илә десәк, бизим вүгарымыздыр, бир милләт кими јаратдығымызын ән јахшысыдыр. Бүтүн фәлсәфәмиз ондадыр, руһумузун бөјүк еһтираслары онда һәкк олунмушдур.

Достлуг, гардашлыг, һәмрә'јлик мөвзусу бизим әдәбијјатда мүгәддәслик кәсб етмишдир. Кичик вә ибрәтли бир факты хатырлатмагла фикрими реаллашдырмаг истәрдим.

Мүһарибә илләриндә гафгазлы бир тәјјарәчи ағыр јараланыр вә сифәтиндә апарылан чәрраһијјә әмәлијјатындан сонра ән јахын јолдашлары белә ону таныја билмирләр. Һәкимләр она евләринә гајытмағы мәсләһәт көрүрләр. Ағыр изтираблар кечирән бу тәјјарәчи дүшүнүр ки, ону кәндләриндә нә атасы, нә анасы, нә севкилиси танымајачаг. Буна көрә дә кәндләринә гајытмаг истәмир. Јолдашлары она нә гәдәр тә'кид едирләрсә, нәтичәсиз галыр. Тәјјарәчи билдирир ки, о бу вәзијјәтдә јашамагданса өлмәк истәјир. Мүһарибә бир чохлары кими ону да шикәст етмиш, ејбәчәр вәзијјәтә салмышдыр. Лакин бу адам һәгиги вәтәнпәрвәр кими чох көзәл сифәтләрә — мәрдлик, икидлик, горхмазлыг, дәјанәт кими кејфијјәтләрә маликдир. Көркәмли јазычы А. Толстој бу фактдан — «гәһрәман гафгазлы тәјјарәчинин» характериндән истифадә едиб «Рус характери» адлы әлмәз бир әсәр јаратмышдыр. Бу факт бир даһа тәсдиг едир ки, бә'зән бир халгын нүмајәндәси сәнәткарын әлиндә өз халгынын тәбиәтини, милли ләјагәтләрини үзә чыхармаг үчүн тутарлы васитә олур. Бундан башга, бир һалда ки, гафгазлы тәјјарәчинин характери илә рус халгынын характери арасында гәһрәманлыг, мәрдлик, вәтәнпәрвәрлик вә с. кими мәсәләләрдә охшарлыг вә ејнијјәт вардыр, демәли, бир аилә кими социализм шәраитиндә јашајан милләтләр бөјүк вә кичиклијиндән асылы олмајараг бир-биринә тә'сир етмәклә галмыр, һәм дә бир-бириндән өјрәнир, бири дикәрини зәнкинләшдирир.

Мә'лумдур ки, сон илләрдә республикамызын ичтимаи, игтисади вә мәдәни һәјатында чидди ирәлиләјиш вә дәјишикликләр олмушдур. Мәтбуатымыз, гәзет вә журналларымыз бу барәдә аз јазмырлар. Лакин мәнә көрә, бүтүнлүкдә нәсримиздә күнбәкүн көзәлләшән Азәрбајчанымызын бәдии образынын вә онун шөһрәтини чох-чох узаглара јајан фәдакар адамларымызын биткин, монументал сурәтләринин јарадылмасында јазычыларымыз һәлә чох иш көрмәлидирләр.

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГЫ ИДАРӘ ҺЕЈ'ӘТИНИН ССРИ-нин ЈАРАДЫЛМАСЫНЫН 60 ИЛЛИЈИНӘ ҺӘСР ЕДИЛМИШ ПЛЕНУМУ ГӘРАРА АЛЫР:

1. Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын әдәби органларына —«Әдәбијјат вә инчәсәнәт» гәзетинә, «Азәрбајчан», «Улдуз», «Литературны Азәрбајчан» вә «Гракан Азәрбајчан» журналларынын редаксијаларына бир вәзифә олараг тапшырылсын ки, ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллији әрәфәсиндә Азәрбајчан әдәбијјатында халглар достлугу, әдәбијјатда миллилик вә бејнәлмиләлчилијин вәһдәти мәсәләләринә һәср олунмуш дәрин елми-нәзәри сәвијјәдә, јүксәк идејалылыгла јазылмыш материаллары мүнтәзәм шәкилдә дәрч етсинләр. Бу проблемләрлә әлагәдар гәзет вә журнал сәһифәләриндә «дәјирми стол» сөһбәтләри, мүзакирәләр кечирилсин. Редаксијалар дикәр республикалардан олан һәмкарлары илә јарадычылыг әлагәләрини даһа да кенишләндирсинләр вә буну өз сәһифәләриндә әкс етдирсинләр.

2. Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын Бәдии Әдәбијјаты Тәблиғ Бүросуна тапшырылсын ки, ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллији илә әлагәдар республика зәһмәткешләри илә јазычылар арасындакы әдәби көрүшләри даһа да артырсын. Бу көрүшләрин јүксәк мүндәричәсини тә'мин етмәк мәгсәдилә ијун ајынын биринчи јарысында тематик план тәртиб едилсин вә Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әти катиблијинин мүзакирәсинә верилсин. Бу көрүшләр республикамызын бүтүн әразисини, хүсусән учгар рајонлары әһатә етмәлидир. Бәдии Әдәбијјаты Тәблиғ Бүросуна тапшырылсын ки, Күрчүстан ССР-дәки, Ермәнистан ССР-дәки вә Дағыстан МССР-дәки һәмкарлары илә әлагә јарадараг һәмин республикалардакы мүәјјән әразиләрдә Азәрбајчан јазычыларынын зәһмәткешләрлә көрүшләрини кечирсин.

3. Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын тәшәббүсү илә бу илин ијун ајында Азәрбајчанда ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллијинә һәср олунмуш бөјүк поезија бајрамы кечириләчәкдир. Бајрамда Вәтәнимизин бүтүн республикаларындан, Москвадан, Ленинграддан кәлмиш көркәмли шаирләр иштирак едәчәкләр. Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әти катиблијинә тапшырылсын ки, ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллијинә һәср едилмиш поезија бајрамынын јүксәк идеја-естетик сәвијјәсини тә'мин етсин.

4. Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин катиблијинә тапшырылсын ки, халглар достлугунун, гаршылыглы әдәби тә'сир вә фајдаланма просесинин мүасир дөврүндә бөјүк әһәмијјәтә малик олан тәрчүмә проблемләринин нәзәријјәси вә тәчрүбәси илә мәшғул олан тәрчүмә комитәсинин јарадылмасы саһәсиндә фәалијјәтини даһа да артырсын.

5. Пленум бүтүн Азәрбајчан јазычыларыны ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллији мүнасибәтилә даһа артыг әдәби фәаллыға чағырыр. Биз әдәбијјатымызда халглар достлугу, бејнәлмиләлчилик идејаларынын парлаг тәзаһүрү бахымындан зәнкин әдәби ән'әнәләрә маликик. Азәрбајчан јазычылары һәмишә олдуғу кими, бу күн дә һәмин ән'әнәләрә содиг галараг ССРИ-нин јарадылмасынын 60 иллијини јүксәк идеја-бәдии сәвијјәли әсәрләрлә гаршыламалыдырлар.